

Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl gamtos atkūrimo

Lina Čaplikaitė-Denisovienė
Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos politikos grupės vyresnioji patarėja

2023 m. Vilnius

Pasiūlymo pateikimas, svarstymo eiga ES institucijose

- Gamtos atkūrimo reglamento projektas pateiktas 2022-06-22 kartu su Tausiojo pesticidų naudojimo reglamento projektu.
- Abu ES teisės aktų projektai skirti įgyvendinti Europos žaliojo kurso, Bioįvairovės strategijos iki 2030 m. ir strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ tikslus.
- 2022 m. liepos-iki šiol Reglamento projektas svarstomas ES Tarybos Aplinkos darbo grupėje (2-3 posėdžiai per mėnesį)
- 2023 m. I pusmetį ES Tarybai pirmininkaujanti Švedija siekia bendrojo požiūrio.
- 2023 m. II pusmetį ES Tarybai pirmininkausianti Ispanija turėtų tikslą pasiekti sutarimą su Europos Parlamentu.
- Per 2 metus nuo Reglamento įsigaliojimo kiekviena ES valstybė narė turės patvirtinti nacionalinį gamtos atkūrimo planą – pagrindinį reglamento įgyvendinimo planavimo įrankį.

Reglamento tikslai

- Nustatyti teisiškai privalomus bendrąjį ir specifinius gamtos atkūrimo kiekybinius tikslus.
- Sudaryti sąlygas ilgalaikiam ir tvariam biologinės įvairovės ir gamtos atkūrimui.
- Prisidėti prie ES klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos tikslų.
- Įvykdyti tarptautinius įsipareigojimus (įgyvendinti būsimą Pasaulinę biologinės įvairovės darbotvarę po 2020 m.)

Bendrasis ir specifiniai tikslai

1

Bendrasis tikslas: atkūrimo priemonės iki 2030 m. turės būti taikomos bent 20 proc. ES sausumos ir jūros teritorijų ploto ir iki 2050 m. visoms ekosistemoms, kurias reikia atkurti.

Dėmesys ekosistemoms, turinčioms didžiausią anglies dioksido absorbuavimo ir saugojimo ir apsaugojimo nuo gamtinių nelaimių potencialą.

2

Specifiniai tikslai 8 srityse:

1. Sausumos, pakrančių ir gėlo vandens ekosistemos, 2. Jūrų ekosistemos, 3. Rūšių buveinės, 4. Miestų ekosistemos, 5. Upių jungtys, 6. Apdulkintojai, 7. Žemės ūkio ekosistemos, 8. Miškų ekosistemos

Specifiniai tikslai 8 srityse:

- 1. Sausumos, pakrančių ir gėlo vandens ekosistemos (pievos, miškai, pelkės, gėlo vandens buveinės, smėlynai, atodangos ir olos), t.y. buveinės saugomos pagal ES Buveinių direktyvą
- 2. Jūrų ekosistemos
- 3. Rūšių buveinės
- 4. Miestų ekosistemos
- 5. Upių jungtys
- 6. Apdulkintojai
- 7. Žemės ūkio ekosistemos (įskaitant žemės ūkio reikmėms naudojamo organinio dirvožemio atkūrimą nusiausintuose durpynuose)
- 8. Miškų ekosistemos

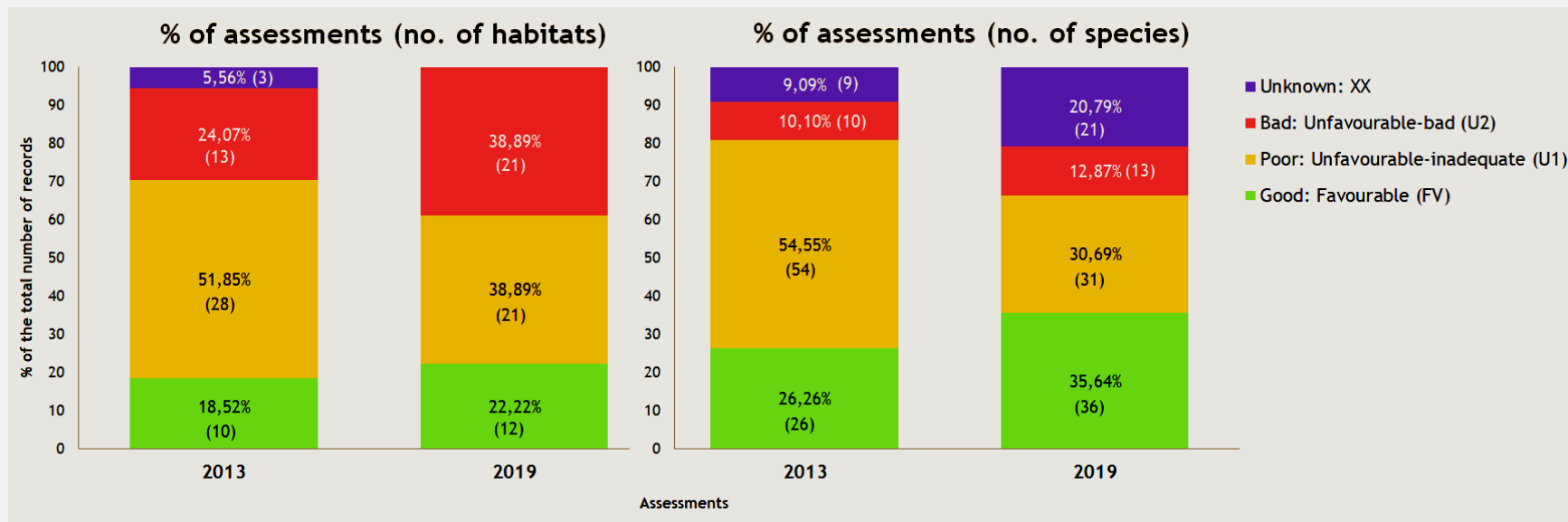
Sausumos, pakrančių ir gėlo vandens ekosistemų atkūrimas

Valstybės narės įdiegia atkūrimo priemones, reikalingas Reglamento I priede (Buveinių direktyvos I priede) išvardytų tipų buveinių, kurių būklė nėra gera, būklei pagerinti tiek, kad ji taptų gera.

2030 m. tokios priemonės turi apimti bent **30 proc.** kiekvienos Reglamento I priede išvardytos buveinių tipų grupės (pavyzdžiui, pievų, pelkių, miškų) kurios būklė nėra gera, ploto, numatyto nacionaliniame atkūrimo plane, **2040 m.** – bent **60 proc.**, o **2050 m.** – bent **90 proc.** tokio ploto.

EB svarbos buveinių (54 tipų) ir rūšių (101 rūšies) būklės tendencijos

Buveinių direktyvos I priede nurodytų buveinių tipų grupių plotai Lietuvoje ir jų būklė

	Iš viso km2	Gera būklė, km2	Bloga būklė, km2	Nežinoma būklė, km2	Gera būklė, proc.	Bloga būklė, proc.	Nežinoma būklė, proc.
Žemės ūkio ir pievų buveinės	606	344	140	123	57	23	20
Pelkių buveinės	1 689.5	524.7	77.0	1 087.8	31	5	64
Miškų buveinės	1 204			1 204			100

Duomenys iš Europos Komisijos atlikto poveikio vertinimo pateikiant Reglamento projektą.

Sausumos, pakrančių ir gėlo vandens ekosistemų atkūrimas

- Atkūrimo priemonės gali būti tiek pasyvios, tiek aktyvios.
- Reikalavimai labiau orientuoti į priemonės taikymą buveinių plote, o ne į buveinių būklės pagerinimo rezultata
- Priemonės skirtos ne tik būklei gerinti, bet ir prarastų buveinių plotų atkūrimui, orientuojantis į palankų referencinį plotą
- Iki 2030 m. reikalinga pašalinti žinių apie buveinių būklę spragas.
- Pasiekta gera buveinių būklė turi neblogėti
- Reglamento reikalavimai su tam tikromis išimtimis taikomi ir buveinėms, kurios yra už Natura 2000 tinklo ribų

Jūrų ekosistemų atkūrimas

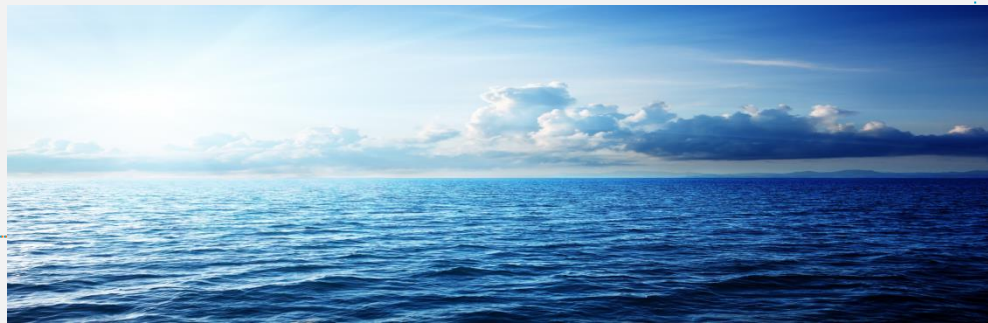
Valstybės narės įdiegia atkūrimo priemones, reikalingas Reglamento II priede išvardytų tipų buveinių (buveinių tipai pagal Europos informacijos apie gamtą sistemą (EUNIS)), kurių būklė nėra gera, būklei pagerinti tiek, kad ji taptų gera.

2030 m. tokios priemonės turi apimti bent **30 proc.** kiekvienos Reglamento II priede išvardytos buveinių tipų grupės, kurios būklė nėra gera, ploto, numatyto nacionaliniame atkūrimo plane, **2040 m.** – bent **60 proc.** ir **2050 m.** – bent **90 proc.** tokio ploto.

Rūšių buveinių atkūrimas

Valstybės narės įdiegia Buveinių direktyvos II (*rūšys, kurioms steigiamos teritorijos*) IV (*rūšys, kurioms taikoma griežta apsauga*) ir V (*rūšys, kurioms galimos reguliavimo priemonės*) prieduose išvardytų rūšių sausumos, pakrančių ir gėlo vandens buveinių ir laukinių paukščių, kuriems taikoma Paukščių direktyva, sausumos, pakrančių ir gėlo vandens buveinių atkūrimo priemonės, kurių reikia tų buveinių kokybei ir kiekybei pagerinti, įskaitant jų įkūrimą iš naujo, ir jungtims tarp jų pagerinti, iki bus pasiekta pakankama tų buveinių kokybė ir kiekybė. Analogiškas įpareigojimas nustatomas ir jūrų buveinių ir rūšių atžvilgiu.

Miestų ekosistemų atkūrimas

Valstybės narės užtikrina, kad iki 2030 m. visuose didmiesčiuose, miestuose ir priemiesčiuose grynasis miesto žaliosios erdvės plotas ir miesto medžių lajų dangą nesumažėtų lyginant su 2021 m.

Taip pat užtikrina, kad bendras nacionalinis miesto žaliosios erdvės plotas padidėtų **3 ir 5 proc.** atitinkamai iki **2040** ir **2050 m.**

Visuose didmiesčiuose, miestuose ir priemiesčiuose iki **2050 m.** medžių lajų dangą turi sudaryti bent **10 proc.** miestų ploto

Natūralių upių jungčių ir susijusių salpų natūralių funkcijų atkūrimas

Valstybės narės sudaro paviršinių vandenių išilginių ir skersinių jungčių kliūčių sąrašą ir nustato, kurios kliūtys turi būti pašalintos, kad būtų prisidedama prie tikslo iki **2030 m.** Sąjungoje atkurti bent **25 000 km** upių laisvą tėkmę įgyvendinimo.

Kiekviena valstybė narė turės pateikti Europos Komisijai inventorizuotų kliūčių sąrašą ir nurodyti, kokia apimtimi prisidės prie bendro ES tikslo (25 000 km)

Apdulkinčių populiacijų atkūrimas

Valstybės narės iki 2030 m. sustabdo apdulkinčių populiacijų mažėjimą ir po to pasiekia apdulkinčių populiacijų didėjimo tendenciją.

Taip pat vadovaujasi Komisijos priimtais įgyvendinimo aktais, kuriais nustatomas apdulkinčių populiacijų stebėsenos metodas.

Žemės ūkio ekosistemų atkūrimas

Valstybės narės užtikrina žemės ūkio ekosistemų būklės rodiklių gerėjimą:

- 1)pievų drugelių ir agrarinio kraštovaizdžio paukščių indekso,
- 2)organinės anglies san kaupų pasėlių mineraliniuose dirvožemiuose,
- 3)žemės ūkio paskirties žemės, kurioje yra didelės įvairovės kraštovaizdžio elementų, dalies

Rodiklių tendencija turėtų būti matuojama kas 3 metus.

Rodiklių, išskyrus agrarinio kraštovaizdžio paukščių indeksą, siektinus lygius turės suderinusios su Europos Komisija nusistatyti valstybės narės.

Agrarinio kraštovaizdžio paukščių indeksas (vieneri metai po reglamento įsigaliojimo) – 100, iki 2030 m. jis turės būti 105; iki 2040 m. – 110, iki 2050 m. – 130.

Organinio dirvožemio atkūrimo tikslai

Valstybės narės įdiegia žemės ūkio reikmėms naudojamą organinio dirvožemio, kuris yra nusausintuose durpynuose, atkūrimo priemones. Tos priemonės turi apimti:

- (a) 2030 m. bent 30 proc. tokių plotų ir bent ketvirtadalyje iš jų turi būti atkurtas drėgnumas;
- (b) 2040 m. bent 50 proc. tokių plotų ir bent pusėje iš jų turi būti atkurtas drėgnumas;
- (c) 2050 m. bent 70 proc. tokių plotų ir bent pusėje iš jų turi būti atkurtas drėgnumas.

Organinio dirvožemio atkūrimo tikslų pasiekimo lankstumas

- Valstybės narės gali įdiegti atkūrimo, įskaitant drėgnumo atkūrimą, priemones teritorijose, kuriose yra durpių gavybos vietos, ir tas teritorijas skaičiuoti kaip prisidedančias prie atitinkamų pirmos pastraipos a, b ir c punktuose nurodytų tikslų įgyvendinimo.
- Be to, valstybės narės gali įdiegti atkūrimo priemones, skirtas drėgnumui organiniuose dirvožemiuose, kurie yra nusausintuose durpynuose, naudojamuose kita žemės naudojimo paskirtimi nei žemės ūkis ir durpių gavyba, atkurti, ir tas vietas, kuriose atkurtas drėgnumas, laikyti prisidedančiomis, bet ne daugiau kaip 20 proc., prie atitinkamų pirmos pastraipos a, b ir c punktuose nurodytų tikslų įgyvendinimo.

Organinio dirvožemio atkūrimo tikslai

EK poveikio vertinime įvardintos 10 ES valstybių narių, kurioms labiausiai aktualūs organinio dirvožemio atkūrimo tikslai: LT, LV, IE, EE, DK, FI, NL, PL, DE, SE

EK poveikio vertinimo skaičiai: LT turi 132 tūkst. ha organinio dirvožemio žemės ūkio naudmenose

Derybose teikiami tikslų įgyvendinimo lankstumą didinantys pasiūlymai, atsiranda „rewetting peatland“ sąvoka

8. Miškų ekosistemų atkūrimas

Valstybės narės pasiekia miškų ekosistemų rodiklių didėjimo tendenciją:

1)stovinčios negyvos medienos 2) gulnčios negyvos medienos, 3)įvairiaamžių miškų dalies, 4)miškų jungčių, 5)įprastų miško paukščių indekso, 6)organinės anglies sandaupos

Rodiklių tendencija turėtų būti matuojama kas 3 metus.

Derybose siūlomos išimtys dėl rodiklių nepasiekimo (didelio masto force majeure, gamtinės nelaimės, klimato kaitos pokytis)

Reglamento įgyvendinimas

- Įpareigojimas ES valstybėms narėms parengti nacionalinius atkūrimo planus (Reglamento projektu nurodomas planų turinys, formą Europos Komisija turėtų patvirtinti vėlesniame etape) iki 2050 metų (su tarpiniais tikslais iki 2030 ir 2040 metų) ir nusistatyti teisiškai privalomus gamtos atkūrimo įvairiose ekosistemose tikslus, papildančius galiojančius teisės aktus.
- Bent kartą per 10 metų nacionaliniai planai turės būti peržiūrimi.
- Reglamente nustatytos specialios valdymo taisyklės (stebėseną, vertinimą, planavimą, ataskaitų teikimą ir vykdymo užtikrinimą).
- Prireikus reglamentas bus iš dalies keičiamas, pavyzdžiui, įtraukiant kitus teisiškai privalomus ekosistemų atkūrimo tikslus, grindžiamus naujais tokių ekosistemų būklės vertinimo metodais.

Nacionalinio plano turinys trumpai

- 1) Apsiskaičiuoti plotus, kuriuose bus taikomos atkūrimo priemonės, pateikti jų žemėlapius, įskaitant ir žemės ūkio ir miškų ekosistemas
- 2) Priimant sprendimus dėl buveinių atkūrimo ploto atsižvelgiama į prieš 70 metų buvusią situaciją (tikėtina, kad šis referencinis laikotarpis bus keičiamas istoriniais duomenimis)
- 3) Iki 2030 m. nusistatyti rodiklių reikšmės (išskyrus agrarinio kraštovaizdžio paukščių populiacijų indeksą)
- 4) Pateikti kliūčių upėse sąrašą
- 5) Nurodyti atkūrimo priemones ir jų vykdymo terminus
- 6) Taikomas principas: kur jau yra pasiekta gera būklė, ji turi neblogėti

Ačiū už dėmesį 😊

